

บทที่ 1

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันได้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในวงการศึกษาเพิ่มขึ้น และพัฒนาก้าวหน้าขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้สื่อมวลชนเพื่อการศึกษา อันได้แก่ วิทยุ และ โทรทัศน์ ซึ่งสามารถให้การศึกษาได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียนและการศึกษานอกระบบโรงเรียน ตามความเป็นจริงอาจกล่าวได้ว่ารายการวิทยุและโทรทัศน์ ทุกรายการจัดเป็นการให้การศึกษาได้ทั้งสิ้น เพราะรายการเหล่านั้นประกอบไปด้วยเนื้อหาสาระต่าง ๆ กัน ซึ่งผู้ฟังหรือผู้ดูสามารถเรียนรู้ หรือได้รับความรู้อย่างสิ่งบางอย่างได้ แต่ความรู้ที่จะได้รับนั้นก็ขึ้นอยู่กับความสามารถและประสบการณ์ส่วนตัวของผู้ฟังหรือผู้ดูประการหนึ่ง และยังขึ้นอยู่กับเนื้อหาและรูปแบบของรายการอีกประการหนึ่ง (สุวรรณิ แสงมหาชัย, กัทรินทร์ ดิสสระ 2527 : 1)

การใช้วิทยุเพื่อช่วยในการศึกษา เป็นที่นิยมมาตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยเฉพาะในทวีปอเมริกาเหนือและยุโรปตะวันตก ส่วนโทรทัศน์เพื่อการศึกษาเพิ่งเริ่มมีขึ้นหลังสงครามเมื่อประเทศต่าง ๆ นำโทรทัศน์เข้ามาใช้ สาเหตุที่วิทยุเข้ามามีบทบาทในการศึกษา เนื่องจากการผลิตรายการสอนทางวิทยุนั้น เสียค่าใช้จ่ายเพียง 1 ใน 5 ของค่าใช้จ่ายการผลิตรายการสอนทางโทรทัศน์ (นงลักษณ์ พหลเวชช์ 2524 : 69) นอกจากนี้วิทยุยังได้เปรียบสื่ออื่น ๆ คือ เสนอข่าวได้อย่างรวดเร็ว ราคาถูก เข้าถึงประชาชนได้ทุกที่แม้อยู่ในถิ่นทุรกันดาร คนที่ไม่รู้หนังสือก็สามารถเข้าใจข่าวสารที่ส่งผ่านวิทยุได้ ในประเทศไทยนับว่าวิทยุเป็นสื่อสำคัญที่เข้าถึงประชาชนมากที่สุด เพราะจากการสำรวจจำนวนครัวเรือน เครื่องรับวิทยุ เครื่องรับโทรทัศน์ ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี ในปี พ.ศ. 2526 พบว่า จำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 9,326,073 ครัวเรือน มีเครื่องรับวิทยุทั้งสิ้น 7,024,099 เครื่อง หรือร้อยละ 75.3 มีเครื่องรับโทรทัศน์ 3,085,314 เครื่อง หรือร้อยละ 33.1 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2526 : 22-24)

ประเทศไทยได้มีการนำวิทยุกระจายเสียงมาใช้ในการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียนอย่างกว้างขวาง มีการจัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียง เครือข่าย 2 เพื่อการศึกษา ขึ้นเพื่อดำเนินงานด้านการศึกษาโดยตรงมีรายการประเภทต่าง ๆ ดังนี้ (กรมประชาสัมพันธ์ 2524 : 3)

1. รายการวิทยุโรงเรียน ผลิตรายการโดยศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา กรม การศึกษานอกโรงเรียน
2. รายการการศึกษานอกโรงเรียนทางวิทยุและไปรษณีย์ ผลิตรายการโดยงาน การศึกษานอกโรงเรียนทางวิทยุและไปรษณีย์ กองปฏิบัติการ กรมการศึกษานอกโรงเรียน
3. รายการสอนวิชาชุดครูทางวิทยุไปรษณีย์ ผลิตรายการโดย ศูนย์การสอนวิชา ชุดครูทางวิทยุไปรษณีย์ กองส่งเสริมวิทยะฐานะครู กรมการฝึกหัดครู
4. รายการสอนของมหาวิทยาลัย เปิด ผลิตรายการโดย ศูนย์บริการการสอนทาง วิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ สำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมา- ธิราช
5. รายการส่งเสริมการเกษตร ผลิตรายการโดย กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวง เกษตรและสหกรณ์
6. รายการเกี่ยวกับการสาธารณสุข ผลิตรายการโดย กองสุขศึกษา สำนักงานปลัด กระทรวงสาธารณสุข
7. รายการถ่ายทอดข่าวจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เห็นถึงความสำคัญของการใช้วิทยุกระจายเสียงเพื่อการ ศึกษา จึงได้จัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยขึ้น เริ่มส่งกระจายเสียง อย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2508 โดยใช้คลื่นความถี่ 101.5 เมกกะ- เฮิรซ์ ในระบบ เอฟ.เอ็ม. ด้วยกำลังส่ง 1 กิโลวัตต์ ปัจจุบันเปลี่ยนกำลังส่ง เป็น 5 กิโลวัตต์ มีพื้นที่รัศมีครอบคลุม 18 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร นนทบุรี สระบุรี อโยธยา อุทัยธานี สมุทรปราการ สมุทรสาคร สมุทรสงคราม ฉะเชิงเทรา ชลบุรี นครนายก จันทบุรี ตราด ปราจีนบุรี นครปฐม ราชบุรี เพชรบุรี และกาญจนบุรี ทำการส่งกระจายเสียงทุกวัน

โดยแบ่งออกเป็น 2 ภาค ภาคเช้าเริ่มตั้งแต่เวลา 9.00 น. ถึง 14.00 น. และภาคค่ำ 16.00 น. ถึง 23.00 น. รวมเวลาส่งกระจายเสียง 84 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็เพื่อเผยแพร่ข่าวสารและการประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัย เพื่อบริการวิชาการและความรู้ทั่วไปแก่นิสิต นักศึกษา และประชาชนผู้สนใจ เพื่อส่งเสริมวิชาการและความรู้ทั่วไปในด้านการศึกษาต่อเนื่อง และเพื่อเป็นสหนาการแก่นิสิต อาจารย์ และประชาชนทั่วไป และเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ดังกล่าว สถานีวิทยุกระจายเสียงจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงยึดนโยบายที่จะเพิ่มรายการวิชาการและความรู้ทั่วไปให้มากขึ้น เพื่อสนองเจตนารมณ์ และปณิธานของมหาวิทยาลัย โดยให้คณาจารย์ นิสิต และเจ้าหน้าที่ของสถานี เป็นผู้จัดและดำเนินรายการเท่านั้น จัดให้มีการหาผู้อุปถัมภ์รายการ บางรายการ โดยมีได้มุ่งหวังด้านการค้าและกำไร และไม่อนุญาตให้บุคคลภายนอกเข้ามาหรือเข้าชื่อเวลา ยกเว้น รายการที่มาในรูปของหน่วยราชการ หรือรัฐวิสาหกิจที่ให้ความรู้กับประชาชน ปัจจุบันสถานีวิทยุกระจายเสียงจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีรายการวิทยุกระจายเสียง เพื่อการศึกษา ส่งกระจายเสียงสัปดาห์ละ 25 ชั่วโมง 15 นาที คิดเป็นร้อยละ 30.06 รายการสาระบันเทิง 18 ชั่วโมง 45 นาที คิดเป็นร้อยละ 22.32 รายการบันเทิง 26 ชั่วโมง 30 นาที คิดเป็นร้อยละ 31.55 และรายการภาคข่าว 13 ชั่วโมง 30 นาที คิดเป็นร้อยละ 16.07

เฉพาะรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาของสถานีวิทยุกระจายเสียงจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ส่งกระจายเสียงอยู่ในปัจจุบัน (กันยายน 2528 ถึง มกราคม 2529) สามารถแบ่งได้ดังนี้

1. รายการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คือ รายการที่เจ้าหน้าที่ของสถานี อาจารย์ บุคลากร และนิสิต ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นผู้ดำเนินรายการ ปัจจุบันมีรายการประเภทนี้ทั้งสิ้น 26 รายการต่อสัปดาห์ ได้แก่ รายการสาระนำรู้ ส่งกระจายเสียงสัปดาห์ละ 5 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมง รายการสารคดีจากสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม รายการกฎหมายและประชาชน รายการจิตวิทยาพาที รายการนานาสถาปัตยกรรม รายการลัทธิแพทย์สหสาขา รายการคุยกับคุณหมอ รายการมองโลกมองเรา รายการก้าวทันโลกไปกับห้องสมุด รายการวัยรุ่นวัยรุ่น รายการพูดจาประสาช่าง รายการภาษาญี่ปุ่น รายการภาษาจีนกลาง รายการแนะนำดนตรี-

คลาสสิก รายการภาษาอังกฤษชุดภาษาอังกฤษจากเพลง (English in Songs) รายการภาษาอังกฤษชุด การใช้ภาษาอังกฤษในโอกาสต่าง ๆ (Expressive English) รายการสนุกกับงานวิจัย รายการโครงการไทยศึกษา และรายการจุฬาลงกรณ์วิทยานิพนธ์ ส่งกระจายเสียงสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ครั้งละ 30 นาที รายการวิเคราะห์ข่าว รายการรอบตัวเรา รายการปกิณกะ-ประชาธิปไตย รายการเพลงนานาชาติ รายการจุฬาลงกรณ์วิทยานิพนธ์ รายการเศรษฐกิจชาวบ้าน ส่งกระจายเสียงสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ครั้งละ 25 นาที และรายการวิทยุ 3 นาที ส่งกระจายเสียงสัปดาห์ละ 6 ครั้ง ครั้งละ 5 นาที รวมเวลาส่งกระจายเสียง 17 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 64.51

2. รายการของหน่วยงานภายนอกจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คือรายการที่หน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่น ๆ ภายนอกจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คิดต่อขอเวลาของสถานี ในการเผยแพร่ข่าวสาร ความรู้ หรือประชาสัมพันธ์หน่วยงานของตน รายการประเภทนี้มี 6 รายการ ได้แก่ รายการประปาเพื่อประชาชน รายการโทรทัศน์สำหรับประชาชน รายการก้าวไกลไปกับการสื่อสาร รายการดนตรีไทย รายการสังคีตศิลป์ ส่งกระจายเสียงสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ครั้งละ 30 นาที รายการสารคดีจากสหประชาชาติ ส่งกระจายเสียงสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ครั้งละ 15 นาที รวมเวลาส่งกระจายเสียงสัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง 45 นาที คิดเป็นร้อยละ 11.83

3. รายการที่มีผู้อุปถัมภ์รายการ คือรายการที่จัดโดย อาจารย์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแต่มีการโฆษณาสินค้า มีรายการประเภทนี้ 2 รายการ คือ รายการตอบปัญหาชีวิตประจำวัน ส่งกระจายเสียงสัปดาห์ละ 5 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมง และรายการทิศทางเศรษฐกิจ ส่งกระจายเสียงสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ครั้งละ 30 นาที รวมเวลาส่งกระจายเสียงสัปดาห์ละ 5 ชั่วโมง 30 นาที คิดเป็นร้อยละ 23.66

สถานีวิทยุกระจายเสียงจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เคยสำรวจผู้ฟังและผลการรับฟัง 2 ครั้ง คือ ในปี พ.ศ. 2521 และปี พ.ศ. 2522 การสำรวจทั้ง 2 ครั้ง ทำให้ทราบถึงกลุ่มผู้ฟังว่ามีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมค่อนข้างสูง และรายการที่มีผู้ฟังเป็นประจำ ได้แก่ เพลงคลาสสิก (ศูนย์วิจัยนิเทศศาสตร์ 2520 : 11-12) แต่ไม่เคยมีการวิเคราะห์ลักษณะของรายการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นด้านเนื้อหา หรือด้าน

เทคนิคการนำเสนอ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้รายการมีคุณภาพ เป็นที่ต้องการและเป็นที่น่าสนใจของประชาชน (จุมพล รอดคำดี 2523 : 2-4) ทั้งยังพบว่า สาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้ผู้ฟังสถานีวิทยุกระจายเสียงจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีอัตราค่อนข้างต่ำ ก็คือ การขาดความหลากหลายของรายการที่ดีและมีคุณภาพ (ศูนย์วิจัยนิเทศศาสตร์ 2521 : 52-53) เพราะฉะนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะได้มีการวิเคราะห์รายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาของสถานีวิทยุกระจายเสียงจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยว่า มีเนื้อหาส่งเสริมความรู้ทางด้านไหนบ้าง จำนวนมากน้อยเพียงใด เพียงพอกับความต้องการของประชาชนหรือไม่ มีเทคนิคการนำเสนออย่างไรเหมาะสมหรือไม่ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงรายการของสถานีให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น สามารถเป็นแบบอย่างให้ผู้จัดรายการอื่น ๆ ได้ ทั้งนี้ เนื่องจากจากสถานีวิทยุกระจายเสียงจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นสถานีวิทยุกระจายเสียงของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่เก่าแก่ และมีชื่อเสียงที่สุด ทั้งยังมีการเรียนการสอนทางด้านนี้โดยตรงอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์รายการวิทยุกระจายเสียง เพื่อการศึกษาของสถานีวิทยุกระจายเสียงจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ขอบเขตของการวิจัย

1. รายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาที่จะนำมาวิเคราะห์นั้น ได้แก่ รายการสารคดี และความรู้ทั่วไป ที่ส่งกระจายเสียงสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ครั้งละ 25-30 นาที เฉพาะรายการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ไม่มีผู้อุปถัมภ์รายการ

2. การวิเคราะห์รายการจะวิเคราะห์ในด้านต่อไปนี้ คือ

2.1 ด้านเนื้อหาของรายการ เช่น รายการทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รายการสอนภาษาต่างประเทศ เป็นต้น

2.2 เทคนิคการนำเสนอแบ่งออกเป็น

ก. รูปแบบที่ใช้ในการจัดรายการ

ข. ภาษาที่ใช้ในรายการ ได้แก่ ความชัดเจนในการออกเสียง คำที่ออกเสียงผิด การใช้ภาษาต่างประเทศ การใช้คำเฉพาะ

ค. คนตรีประกอบรายการ ได้แก่ ประเภทของคนตรี และจำนวนครั้งที่ใช้
ประกอบในรายการ

3. การวิจัยในครั้งนี้จะไม่วิเคราะห์ช่วงเวลาที่ยังกระจายเสียง เช่น เวลา
16.30 น.

4. ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้ที่มีจดหมายมายังสถานีฯ ในปี พ.ศ. 2528 จาก
รายการต่าง ๆ ดังนี้คือ สารระนำรู้ นานาสถาปัตยกรรม มองโลกมองเรา ภาษาญี่ปุ่น ภาษาจีนกลาง
ภาษาอังกฤษ จุฬาวินยานิพนธ์ วิเคราะห์ข่าว เพลงนานาชาติ ตอบปัญหาชีวิตประจำวัน
เพลงไทยสากล เพลงลูกทุ่ง เยสเดอริบ๊อบ และพักอารมณ์

คำจำกัดความของการวิจัย

1. รายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา หมายถึง รายการวิทยุที่จัดขึ้นเพื่อให้
ความรู้ ส่งเสริมวิชาการ วัฒนธรรม และแนวทางในการดำเนินชีวิต
2. เนื้อหา หมายถึง เนื้อหาสาระของรายการ
3. เทคนิคการนำเสนอ หมายถึง กระบวนการหรือวิธีที่จะนำเนื้อหาไปยังผู้ฟัง
เช่น การย้าข้อความที่สำคัญ การแจ้งเนื้อหาของรายการล่วงหน้า เอกสารประกอบรายการ
4. รูปแบบรายการ หมายถึง ลักษณะ หรือประเภทของรายการที่นำเสนอ เช่น
รายการแบบบทความ รายการแบบสนทนา

ประโยชน์ของการวิจัย

1. เป็นประโยชน์สำหรับสถานีวิทยุกระจายเสียงจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการวาง
นโยบายการดำเนินงานด้านรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา
2. สามารถประเมินคุณภาพรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาของสถานีวิทยุ
กระจายเสียงจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. เป็นแนวทางในการปรับปรุงการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา
ของสถานีวิทยุกระจายเสียงจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. เป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจหรือนักจัดรายการอื่น ๆ ใช้เป็นแนวทางในการผลิต
รายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาที่มีคุณภาพ